

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 343.97

О. В. ГЕРАСИМОВ,

здобувач кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ ЗЛОЧИНІВ У БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

Роботу присвячено використанню структурного методу кримінологічного дослідження групи злочинів у сфері банківської діяльності, визначено критерії диференціації структурних складових цієї групи злочинів, зроблено спробу вдосконалити поняття злочинів у сфері банківської діяльності та визначити їх ознаки, що мають кримінологічне значення.

Ключові слова: злочини у банківській сфері, метод структурного аналізу, види злочинів, критерії диференціації.

Herasymov, O.V. (2017), "Structural analysis of crimes within the banking sector" ["Strukturnyi analiz zlochyviv u bankivskii sferi"], *Pravo i Bezpeka*, No. 3, pp. 57–62.

Постановка проблеми. Ключовим завданням банківської системи є задоволення потреб економіки України в фінансово-кредитних ресурсах шляхом організації та забезпечення функціонування платіжної, депозитної та кредитної систем. Вона чутливо реагує на сучасні соціально-економічні умови в країні та кризові явища у світовій економіці. І якщо протидіяти негативному впливу глобальних явищ на «здоров'я» банківської системи України досить складно, то захист банківської системи від протиправних посягань є реальним і важливим завданням для правоохоронних органів нашої держави. Значення ефективної роботи банківської системи важко переоцінити, вона впливає не тільки на економіку держави, але й на суспільно-політичну стабільність країни. У банківській системі обертається найбільший обсяг державних і приватних коштів, вона є основним інструментом інвестиційної діяльності, спрямованої на розвиток і зростання економіки.

Стан дослідження. В Україні дослідження проблем протидії злочинності у банківській сфері почали проводитись із середини 90-х років ХХ століття. В 1995 році було захищено дві дисертації. О. П. Бушан захистив у Харкові дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук «Криминалистическая характеристика и основные положения расследования преступлений, совершаемых посредством кредитных банковских операций» [1], того ж року В. М. Попович у Києві захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук з кримінології «Правові основи банківської справи та її захист від злочинних посягань» [2]. З того часу банківська злочин-

ність як предмет наукових досліджень вивчалась багатьма вченими кримінально-правового циклу: Г. М. Матусовським, О. М. Джужею, С. С. Чернявським, В. М. Поповичем, М. П. Стрельбицьким, М. Л. Давиденком, Л. В. Паламарем, С. О. Лук'янченком, М. М. Пановим, А. М. Ключко та іншими. Однак, оскільки з розвитком банківської системи злочинна діяльність у цій сфері продовжує змінюватись, питання протидії цьому виду злочинів не втратило наукової і практичної актуальності, незважаючи на численні теоретичні напрацювання.

Метою цієї статті є розробка наукової класифікації видів банківської злочинності, що складають її структуру, та вдосконалення визначення критеріїв кримінологічної класифікації цієї групи злочинів.

Виклад основного матеріалу. Ідея застосування методу структурного аналізу до вивчення злочинності виникла давно. На першому етапі існування кримінології злочинність розглядалась як цілісне явище, яке породжується або «ненормальністю» окремих індивідумів, або соціальними причинами, такими як бідність, недостатній освітній та культурний рівень представників певної соціальної верстви. Виділення економічної злочинності, складовою частиною якої є банківська злочинність, в окрему групу злочинів почалось у перші роки ХХ століття з того, що серед кримінологів виник інтерес до злочинних дій осіб, які не страждають від бідності й користуються доброю репутацією та становищем у суспільстві. Одним з перших, хто звернув увагу на злочини так званих привілейованих осіб, був кримінолог Е. А. Росс, який попереджував: «У наші

часи необхідно перш за все приборкати злодіїв, які здаються респектабельними, зразковими і достойними довіри громадянами і котрі насправді таяться у центрі павутини, побудованої на неформальних відносинах. Такий персонаж має здібність зі свого офісного крісла опустошити тисячі кишень...» [3, р. 29–30] (переклад наш. – О. Г.). Проте заклики вченого не знайшли відгуку серед колег, і тільки через тридцять років інші вчені звернулись до цієї проблеми.

Поштовхом, що вказав новий напрямок наукових досліджень, стало звернення до Американської соціологічної асоціації у 1939 році її президента Едвіна Сазерленда, який вперше використав термін «білокомірцева злочинність». Згідно з його визначенням мова йшла про злочини, що скоюють шановні люди, які мають високий соціальний статус, під час службової діяльності.

Із самого початку частина вчених, розділяючи думку Е. Сазерленда про необхідність виділення окремої кримінологічної групи злочинів, яка відрізняється від загальнокримінальної злочинності, мала критичне ставлення до формулювання «білокомірцева злочинність». Так, Е. Сазерленд та його послідовники вважають, що критерієм ідентифікації та систематизації є соціальний статус злочинців. На противагу цьому інші дослідники пропонують визначення, що не пов'язане із соціальним статусом злочинця. Прикладом такого підходу може бути запропоноване С. Шапіро відокремлення кримінологічної групи злочинів, узявши за основу систематизації спосіб учинення – шляхом зловживання довірою [4, р. 348]. Зловживання довірою означає протиправне використання стану, що передбачає довіру до людини, яка уповноважена управляти чужим майном та майновими правами або володіє інформацією з обмеженим доступом. Такі дії можуть мати місце, наприклад, коли банківський співробітник привласнює кошти, які довірливий клієнт доручив йому покласти на свій депозитний рахунок.

Відсутність єдиного наукового та нормативного підходу до групування злочинів у сфері економіки взагалі і в банківській сфері зокрема спостерігається й у вітчизняній науці. У 2003 році ретельний аналіз різних підходів до визначення поняття економічної злочинності та суміжних понять зробив український кримінолог О. Г. Кальман у монографії «Стан і головні напрями попередження економічної злочинності в Україні: теоретичні та практичні проблеми», дійшовши висновку, що «поняттям «економічна злочинність» охоплюються економічні відносини власності і господарської діяльності

та сукупність злочинів, які вчиняються у цих сферах» [5, с. 26].

Проведений нами аналіз наукової літератури свідчить, що серед дослідників нема єдиного погляду на визначення поняття «економічна злочинність» та виділення окремої категорії злочинності у банківській сфері, а відповідно і вирішення питання побудови її структури. У теорії кримінології, криміналістики та кримінального права розроблено декілька видів класифікації злочинів. Так, у Кримінальному кодексі України класифікація злочинів здійснена переважно за критерієм родового об'єкта злочину, крім кількох розділів, що об'єднують склади злочинів за сферою життєдіяльності (наприклад, розділ сьомий об'єднує склади злочинів, що вчиняються у сфері господарської діяльності) [6]. Але, як правильно зазначив О. Г. Кальман, кримінологію не може задовольнити запозичення критеріїв класифікації, що використовуються у кримінальному праві. Класифікація злочинів за ступенем їх суспільної небезпеки, об'єктом посягань хоча і містить значну кримінологічну інформацію, не дозволяє глибше пізнати причини вчинення злочинів, мотивацію поведінки, особливості особи злочинця, ситуації вчинення злочину і т. п. [5, с. 30].

На сьогодні в юридичній літературі, інформаційно-статистичних та довідниково-аналітичних матеріалах правоохоронних відомств в Україні зустрічаються різноманітні словосполучення, що стосуються визначення групи злочинів у банківській сфері та суміжних груп, а звідси впливає і відсутність єдиного підходу до побудови структури цих злочинів. Так, І. В. Маслій, досліджуючи окрему групу злочинів у фінансово-економічній сфері, пропонує визначати її як «сукупність однорідних протиправних, суспільно небезпечних, корисливих, таких, що спричиняють істотну матеріальну шкоду внаслідок посягань на встановлений порядок управління економічними процесами, економічний розвиток держави, стан фінансової безпеки, діянь, за які передбачено кримінальну відповідальність» [7, с. 558].

Таке визначення, на нашу думку, не може бути ефективно застосовано ні в наукових цілях, ані в практичних. У запропонованому визначенні відсутній критерій, який би відокремлював досліджувану кримінологічну групу злочинів від інших, що призводить до суперечливих висновків і самого автора визначення. Так, викликає ряд питань пропозиція І. В. Маслія про включення до кола злочинів у фінансово-економічній сфері ст. 176 КК України (порушення авторського права і суміжних прав) та

ст. 177 КК України (порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію). Автор аргументує свою позицію наявністю в складі цих злочинів такого критерію наукової систематизації як завдання матеріальної шкоди у значному розмірі та причино-наслідковим зв'язком між суспільно небезпечними діями та завданням матеріальної шкоди внаслідок їх вчинення [7, с. 555].

У кримінології прийнято розглядати класифікацію як систему підпорядкованих понять, що поділяє злочини на окремі групи, виходячи з обраної ознаки, яка покладена в основу поділу. Ця ознака є підґрунтям для такого угруповання кримінальних статей або інших явищ реального світу. Така ознака повинна бути притаманна тільки одній групі складів злочинів або явищ і не зустрічатися в інших. Із цієї точки зору запропонована І. В. Маслієм ознака у вигляді завдання матеріальної шкоди у значному розмірі об'єднує доволі велику групу різних злочинів, що виходять за межі кола не тільки злочинів у сфері фінансово-економічної діяльності, але й групи більш широкого класифікаційного рівня – злочинів в економічній сфері. Наведена І. В. Маслієм аргументація включення складів злочинів, що порушують права інтелектуальної власності, до групи злочинів у фінансово-економічній сфері на підставі того, що внаслідок їх учинення завдається шкода економічним інтересам держави, також не може бути нами прийнята. Не заперечуючи твердження в частині того, що питання дотримання права інтелектуальної власності є загальнодержавним завданням і порушення цього права має негативний вплив на економічний розвиток держави, ми не вбачаємо достатніх причин застосовувати ці обставини як критерії класифікації для окремої групи злочинів у фінансово-економічній сфері з вищеназаних причин.

Подібні протиріччя можна спостерігати і в дослідженнях сукупностей злочинів більш вузького класифікаційного рівня. Наприклад, А. М. Ключко вказує, що найбільш точним, на її думку, визначенням поняття «злочини у сфері банківської діяльності» є визначення, що відображено у Методичних рекомендаціях Генеральної прокуратури України, а саме: «злочини у сфері банківської діяльності – це корисливі посягання на фінансові ресурси банків або інших кредитно-фінансових установ, вчинені з використанням певних кредитно-банківських операцій уповноваженими на їхнє здійснення суб'єктами підприємницької діяльності або

іншими особами». На відміну від вище розглянутого прикладу, де автор, на наш погляд, надмірно розширив коло злочинів досліджуваної групи, представлено визначення, навпаки, звужує коло злочинів у сфері банківської діяльності внаслідок того, що у визначенні наведена тільки частина критеріїв, що притаманні цій групі. В результаті окремі склади злочинів, що були авторами включені до групи злочинів у сфері банківської діяльності, не відповідають критеріям, що містяться у визначенні. Так, у цю групу, на наш погляд, справедливо було включено ст. 200 КК України (незаконні дії з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, електронними грошима, обладнанням для їх виготовлення), але склад злочину, передбаченого цією статтею, не містить критеріїв, зазначених у Методичних рекомендаціях Генеральної прокуратури України [8, с. 68–69]. Автори визначення обмежили коло злочинів ознакою «корисливі», а стаття 200 КК України має формальний склад і передбачене нею суспільно небезпечне діяння є закінченим злочином з моменту виконання дії, незалежно від наслідків, тому ми не можемо вважати злочини, відповідальність за які передбачена цією статтею, виключно корисливими. Іншою ознакою згідно з цим визначенням є посягання на фінансові ресурси банків або інших кредитно-фінансових установ, але предметом вказаної статті є: 1) документи на переказ грошових коштів; 2) платіжні картки; 3) інші засоби доступу до банківських рахунків, електронних грошей. Крім того, ст. 200 КК України передбачає набагато ширший перелік суб'єктів, аніж визначений авторами визначення поняття «злочини у сфері банківської діяльності» [8, с. 69–70].

У структурі злочинів у сфері банківської діяльності А. М. Ключко виділяє групу злочинів у сфері банківського кредитування, до складу якої, на її думку, входить чотири види злочинів: 1) злочини, що спрямовані на незаконне одержання банківських кредитів; 2) злочини, що передбачають відповідальність за заподіяння непрямої шкоди кредиторам; 3) інші злочини, що сприяють досягненню основного злочинного результату; 4) злочини, що пов'язані з протиправною діяльністю службових осіб. Виділення в окрему групу злочинів у сфері банківського кредитування з точки зору завдання наукового дослідження є доцільним і корисним, але прийняти структуру у запропонованому вигляді важко.

На наш погляд, автором порушено головне правило класифікації, а саме в основу покладено

критерії різного типу. Так, якщо для перших двох видів злочинів за критерій диференціації взято родовий об'єкт злочину, то критеріями четвертої групи злочинів є елементи об'єктивної сторони та суб'єкта злочину, а в третьому виді злочинів узагалі відсутній будь-який критерій, окрім ознаки «інші злочини», яка потребує додаткового пояснення.

З точки зору розробки наукових рекомендацій з протидії злочинності у банківській діяльності значний інтерес викликає аналіз не тільки кримінологічних досліджень, а й криміналістичних розробок. Зокрема, С. С. Чернявський, який присвятив багато праць питанням розслідування та протидії злочинності у банківській сфері, пропонує авторську редакцію визначення злочинів у сфері банківської діяльності: «передбачені КК України суспільно небезпечні винні діяння, що посягають на кошти (майно) банків або вчиняються з використанням банківських операцій уповноваженими на їх проведення службовими особами фінансових установ та інших суб'єктів господарювання або іншими особами, які унаслідок певних обставин одержали доступ до їх проведення» [9, с. 195]. У цілому погоджуючись із тезою С. С. Чернявського про те, що для значущості розроблюваної криміналістичної класифікації злочинів важливі не будь-які, а найбільш істотні ознаки, які закономірно повторюються для завданої множини злочинів, що класифікуються, і при цьому класифікаційна система була б одночасно стійкою та досить гнучкою для можливості зберігатися в умовах виникнення нових об'єктів дослідження [9, с. 195], у той же час ми вважаємо, що було б доцільним додати, що такі ознаки мають бути такими, за допомогою яких можна було б одні об'єкти пізнання відокремити від інших, а це означає, що вони не повинні міститись в інших множинах, про що було сказано вище.

Далі вчений пропонує такі підстави угруповання злочинів у сфері банківської діяльності:

1) за характером банківської операції, з використанням якої вчинено злочин (цей розподіл визначає напрями формування профілактичної діяльності): у сфері банківського кредитування (у сфері споживчого кредитування та у сфері кредитування юридичних осіб); пов'язані з незаконним доступом до банківських рахунків; учинені з використанням інших банківських операцій (депозитних, валютних, із цінними паперами тощо);

2) залежно від характеру об'єкта, на який спрямовано злочинне посягання, можна виокремити злочини, що зазіхають: на фінансові

правовідносини держави (державні й місцеві фінанси); на фінанси банків та інших суб'єктів господарювання (підприємств, установ та організацій); на фінанси громадян (фізичних осіб – клієнтів банку);

3) за характеристикою особи злочинця (характером трудових відносин суб'єкта злочину з банківською установою) – злочини, вчинені: працівником банку (службовою особою, технічним працівником тощо); клієнтами банку або сторонніми особами, які внаслідок певних обставин одержують доступ до банківських операцій; працівниками банку за змовою з клієнтами банку та іншими особами;

4) залежно від злочинних технологій, які використовуються на етапах підготовки, вчинення або приховування злочинів: з використанням винним службового становища або можливостей, пов'язаних з певною професійною діяльністю; з використанням суб'єкта господарювання з ознаками фіктивності; шляхом підроблення документів та використання підроблених документів; пов'язані з незаконним доступом до системи електронних платежів, комп'ютерних систем і мереж; вчинені у складі організованих злочинних груп [9, с. 196].

Поряд із групою злочинів у сфері банківської діяльності С. С. Чернявський, як і А. М. Клочко, виділяє окрему групу злочинів у сфері банківського кредитування, запропонувавши певну її структуру: 1) злочини, безпосередньо спрямовані на незаконне одержання банківських кредитів («основні») (ст. 190, 191, 192, 222 КК України); 2) злочини економічного спрямування, що передбачають відповідальність за заподіяння непрямої шкоди кредиторам або виступають способами підготовки, вчинення та приховування перших (ст. 202, 205, 207–209, 218–221 КК України); 3) інші злочини, які сприяють досягненню основного злочинного результату (ст. 200, 357, 358, 361, 363 КК України), 4) злочини, пов'язані із протиправною діяльністю службових осіб (ст. 365–370) [10].

Поділяючи точку зору С. С. Чернявського про те, що методологічною основою виокремлення поняття злочинів у сфері банківської діяльності (банківській сфері) є визначення їх ознак, що мають кримінологічне значення, та проаналізувавши основні поняття, вважаємо можливим застосування такого визначення злочинів у банківській сфері: *передбачені КК України суспільно небезпечні винні діяння, що посягають на кошти або інше майно, комерційну або банківську таємницю банків та/або їх клієнтів, на порядок здійснення кредитно-фінансових операцій у банківських установах,*

або незаконні дії з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, електронними грошима, обладнанням для їх виготовлення, які вчиняються з використанням банківських операцій.

Вказане визначення дозволяє встановити сукупність злочинів у банківській сфері й розробити її структуру. Для розробки структури визначеної групи злочинів необхідно здійснити обрання критеріїв класифікації. Розробка критеріїв групування та побудови структури злочинів у банківській сфері повинна відповідати головній меті кримінологічного дослідження, а саме розробці засобів протидії цьому виду злочинності. Виходячи з того, що система протидії злочинності спрямовується на причини й умови вчинення злочинів та осіб, які їх скоюють, побудова кримінологічної структури злочинів у банківській сфері вбачається нами доцільною за такими критеріями:

1) за родовим об'єктом злочину: злочини, що спрямовані на незаконне заволодіння чу-

жими коштами або іншим майном, комерційною або банківською касною (ст. 185, 186, 187, 190, 191, 192, 231, 232 КК України), злочини, що спрямовані на порушення порядку розпорядження фінансово-кредитними ресурсами (ст. 222 КК України), та підробку платіжних карток або їх придбання, зберігання, переведення, пересилання з метою збуту підроблених платіжних карток або їх використання чи збут (ст. 200 КК України);

2) за способом скоєння (шляхом обману або зловживання довірою, шляхом підробки документів, шляхом крадіжки, шляхом зловживання службовим становищем, шляхом застосування шантажу або насильства);

3) за суб'єктним складом (фізичні особи – клієнти банківських установ, фізичні особи, які не є клієнтами банківських установ, співробітники банківських установ, службові особи юридичних осіб);

4) за кількістю осіб (одноосібно, групою осіб, організованою злочинною групою).

Список бібліографічних посилань

1. Бушан О. П. Криминалистическая характеристика и основные положения расследования преступлений, совершаемых посредством кредитных банковских операций : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харьков, 1995. 210 с.
2. Попович В. М. Правові основи банківської справи та її захист від злочинних посягань : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 1995. 22 с.
3. Ross E. A. Sin and Society : An Analysis of Latter-Day Iniquity. Boston : Houghton Mifflin. 1907. 167 p. URL: <https://archive.org/stream/sinandocietyan00rossgoog#page/n185/mode/1up> (дата звернення: 25.10.2017).
4. Shapiro S. P. Collaring the Crime, not the Criminal : Reconsidering the Concept of White-Collar Crime. *American Sociological Review*. 1990. Vol. 55, No. 3. P. 346–365. URL: <http://www.jstor.org/stable/2095761> (дата звернення: 25.10.2017).
5. Кальман О. Г. Стан і головні напрями попередження економічної злочинності в Україні: теоретичні та практичні проблеми : монографія. Харків : Гімназія, 2003. 352 с.
6. Кримінальний кодекс України: закон України від 01.09.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
7. Маслій І. В. До питання про визначення поняття та структури злочинності у фінансово-економічній сфері як елемент її кримінологічної характеристики. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2013. Т. 13. С. 553–561.
8. Клочко А. М. Злочини у сфері банківської діяльності. *Правовий вісник Української академії банківської справи*. 2014. № 1. С. 68–71.
9. Чернявський С. С. Злочини у сфері банківської діяльності як об'єкт кримінологічних досліджень. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2013. № 4. С. 192–198.
10. Чернявський С. С. Методика розслідування злочинів у сфері банківського кредитування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2002. 16 с.

Надійшла до редколегії 01.11.2017

ГЕРАСИМОВ А. В. СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ ПРЕСТУПЛЕНЬ В БАНКОВСЬКІЙ СФЕРІ

Робота посвячена використанню структурного методу кримінологічного дослідження групи преступлений в банківській сфері, определены критерии дифференциации структурных компонентов указанной группы преступлений, сделана попытка усовершенствовать понятие преступлений в сфере банковской деятельности и определить их признаки, имеющие кримінологіческое значение.

Ключевые слова: преступления в банковской сфере, метод структурного анализа, виды преступлений, критерии дифференциации.

HERASYMOV O. V. STRUCTURAL ANALYSIS OF CRIMES WITHIN THE BANKING SECTOR

The article is focused on the use of the method of structural analysis in criminological studies of crime within the banking sector. Through the analysis of scientific and methodological literature, the author has established that along with the concept of “crimes within banking” researchers use a number of related concepts: “crimes in the banking sector”, “crimes within the credit and financial sector”, etc. It has been established that in criminology there is no either a single approach to the name of this group of crimes, but also regarding the selection of criteria for determining the scope of crimes within the banking sector.

The author has made an attempt to improve the notion of crimes in the sphere of banking activity, has determined them as “the socially dangerous guilty acts under the Criminal Code of Ukraine, encroaching on funds or other property, commercial or banking secrecy of banks and / or their clients, on the procedure of credit and financial transactions in banking institutions, or illegal actions with transfer documents, payment cards and other means of access to bank accounts, electronic money, equipment for their manufacture, committed with the use of banking operations”.

Taking into account the main objective of the criminological research, namely the development of means to counteract the studied type of crime, the author has substantiated the possibility of structuring the criminological group of crimes in the field of banking activity according to four types of criteria.

Keywords: crimes within the banking sector, method of structural analysis, types of crimes, criteria of differentiation.

УДК 343.91-053.6:343.21(430)

А. Ю. ДЗЮБА,

молодший науковий співробітник Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України (м. Харків);
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7490-3232>

МІЖНАРОДНІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ТА ЮВЕНАЛЬНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ФРН ЯК ЗАСОБИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Статтю присвячено дослідженню окремих аспектів запобігання злочинності неповнолітніх у міжнародних нормативно-правових актах і законодавстві ФРН з урахуванням європейських стандартів, що є пріоритетним у рамках взаємодії між Україною та ЄС.

Ключові слова: ювенальна юстиція ФРН, ювенальне кримінальне право, запобігання злочинності неповнолітніх, міжнародні нормативно-правові акти, ресоціалізація неповнолітніх правопорушників, ідея виховання.

Dziuba, A. Yu. (2017), “International regulatory acts and juvenile criminal law of the West Germany as means of preventing juvenile delinquency” [“Mizhnarodni normatyvno-pravovi akty ta yuvenalne kryminalne zakonodavstvo FRN yak zasoby zapobihannia zlochynnosti nepovnolitnikh”], *Pravo i Bezpeka*, No. 3, pp. 62–67.

Постановка проблеми. Міжнародні нормативно-правові акти, присвячені захисту прав неповнолітніх, які вчинили кримінальні правопорушення, мають першорядне значення у запобіганні вчиненню злочинів такою найбільш вразливою категорією осіб, як молодь. У нашій статті ми зосередимо увагу на нормативних джерелах, що ратифіковані більшістю європейських країн, у тому числі Україною та Німеччиною, а отже таких, що становлять частину національного законодавства нашої держави (ч. 1 ст. 9 Конституції України). Водночас вивчення досвіду законодавчого врегулювання вказаних питань на національному рівні у роз-

винених країнах, зокрема у ФРН, видається актуальним та своєчасним.

Стан дослідження. До окремих аспектів вивчення злочинності неповнолітніх звертались у своїх працях В. С. Батиргареева, М. А. Білоконь, В. В. Голіна, Б. М. Головкин, О. М. Джу́жа, В. П. Ємельянов, М. Г. Колодяжний, М. О. Маршуба, Є. С. Назимко, В. І. Ша́кун, Л. О. Шевченко, О. Ю. Шостко, Н. С. Юзі́кова та інші дослідники. Разом із тим аналіз наукових публікацій показав, що основні тенденції законодавства, присвяченого запобіганню злочинності неповнолітніх у Німеччині, досліджено недостатньо. Тому **метою** статті є вивчення